

Розділ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

CHAPTER 1

ACTUAL ISSUES OF THE HIGHER EDUCATION

УДК 378.6.018.8:[373.011.2/3-051:51]

DOI: 10.31376/2410-0897-2024-2-55-10-19

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНІЙ ТЕОРІЇ

Курок Віра Панасівна

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України,
завідувач кафедри технологічної і професійної освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (м. Глухів)

e-mail: virakurok@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1474-3879

Коротич Анатолій Володимирович

аспірант кафедри технологічної і професійної освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (м. Глухів)

e-mail: korotychanatolii@gmail.com

ORCID ID: 0009-0005-3165-1265

Стаття репрезентує сучасний стан підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності в освітній теорії. Закцентовано увагу на тому, що на етапі розвитку педагогічної науки та запитів споживачів системи професійної освіти виникає необхідність запровадження інновацій, заснованих на реалізації принципів компетентнісного підходу. Здійснено аналіз поглядів науковців на тлумачення понять «інновація», «інноваційність», «інноваційна діяльність», «інноваційна педагогічна діяльність». На основі теоретичного аналізу праць учених диференційовано види педагогічних інновацій, пов'язаних із: застосуванням цифрових технологій; організацією діяльності в закладі освіти та в процесі навчання; вибором методики викладання; розвитком особистості здобувачів освіти, та подано узагальнену схематичну модель педагогічних інновацій. Представлено власне тлумачення дефініції «інноваційна педагогічна діяльність» та визначено структуру підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до означеної діяльності.

Ключові слова: підготовка, професійно-педагогічна освіта, педагоги професійного навчання, інновація, інноваційна педагогічна діяльність, інноваційна компетентність, цифровізація освіти.

Постановка проблеми. У період епохи інноваційного розвитку суспільства оновлення освітньої системи має ґрунтуватися насамперед на професійній інноваційній компетентності педагогів професійного навчання. Саме їм належить визначальна роль у підготовці нового покоління, тому що «суспільство в сучасних умовах, а ще більше – в умовах відбудови країни, потребуватиме висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно діяти, адаптуватися до змінних умов, постійно розвиватися, бути високомайстерними професіоналами» [23, с. 6]. Як підкреслюють провідні вітчизняні науковці, інноваційний тип сучасного прогресу «вимагає формування інноваційної людини, а тому основним концептом сучасної вітчизняної освіти стає формування інноваційної особистості з інноваційним типом мислення й розвиненим інноваційним потенціалом, готовою до активної інноваційної діяльності та навчання протягом життя» [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Сучасному викладачеві для підготовки висококваліфікованих фахівців уже недостатньо традиційних педагогічних методик. На етапі розвитку педагогічної науки та запитів споживачів системи професійної освіти виникає необхідність запровадження інновацій, заснованих на реалізації принципів компетентнісного підходу. Викладач покликаний адаптувати свою методичну діяльність до нових освітніх технологій, ефективно та органічно впроваджувати в процес викладання складники інтерактивних стратегій навчання, цифрових технологій, використовувати можливості та інструментарій дистанційної форми навчання, розширюючи свій професійний потенціал та «поле» своєї педагогічної діяльності. Освітній процес у педагогічному закладі вищої освіти повинен орієнтуватися на вирішення завдань,

пов'язаних не тільки з удосконаленням змісту та методики викладання навчальної дисципліни, але і на особистісно-професійний розвиток майбутніх педагогів. Швидкозмінні цілі професійної освіти актуалізують необхідність модернізації всіх складників її системи в напрямі підготовки сучасного педагога – універсального професіонала, професійно мобільного, готового не лише здійснювати якісну підготовку з предмету, а й самостійно вчитися, освоювати нові предметні галузі та способи дій, ефективно взаємодіяти з різними учасниками освітнього процесу, здатного творчо проєктувати освітній процес, створювати авторські розробки, здійснювати інноваційну діяльність [4].

Про важливість інноваційного складника в системі освіти наголошується в багатьох нормативних документах країни: законах України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про інноваційну діяльність» (2012 р.), Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України», затвердженій колегією Міністерства освіти і науки України програмі «Середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності галузевого рівня у сфері освіти», Концепції розвитку педагогічної освіти, Концепції розвитку національної інноваційної системи, Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України тощо.

Зокрема, у Законі України «Про вищу освіту» увага акцентується на необхідності забезпечення «органічного поєднання в навчальному процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності» (ст. 26) [17], в Законі України «Про освіту» інноваційна діяльність визначена «обов'язковою та невід'ємною частиною освітньої діяльності закладів вищої освіти» (ст. 17) [21]. У Законі України «Про інноваційну діяльність» відзначено необхідність «забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності» (ст. 3) [19].

Про важливість інноваційних підходів у системі освіти наголошує вчена І. Гавриш, яка, зокрема, відзначає, що «тільки вчитель з високим інноваційним потенціалом здатний виховати особистість, спроможну до успішної та ефективної життєдіяльності в суспільстві, що перебуває в динамічному розвитку» [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організація освітнього процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання потребує уваги до всебічних досліджень, зорієнтованих на реалізацію новітніх напрямів оптимізації професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. У сучасній психолого-педагогічній літературі активно розробляються основні напрями вдосконалення системи професійної педагогічної освіти в працях вітчизняних (В. Андрущенко, М. Вовк, О. Дубасенюк, Н. Журавської, І. Зязюна, В. Кременя, В. Курок, Л. Лук'янової, Ю. Лянного, О. Семеног, С. Соломахи, Н. Філіпчук, С. Ходаківської, Л. Хоружи, В. Шинкарука та ін.) і зарубіжних (Е. Барбоза (E. Barbosa), А. Дюге (A. Duguet), М. Либось (M. Libos), Л. Лю (L. Liu), С. Морле (S. Morlaix), М. Рамос (M. Ramos) та ін.) учених.

Студіювання наукових праць учених дає змогу уточнити основні поняття дослідження, конкретизувати теоретичні основи підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Особливе місце в освітній теорії та практиці посідають дослідження проблем підготовки педагога до інноваційної діяльності А. Андрєєва, М. Братко, Ю. Будас, Л. Ващенко, І. Гавриш, О. Джеджули, І. Дичківської, О. Дубасенюк, С. Загороднього, Т. Калюжної, Н. Клокар, О. Козлової, К. Котун, Р. Михайлишина, Л. Мільто, О. Огієнко, Л. Пертиченко, Н. Плахотнюк, М. Радченко, Ю. Радченко, О. Цюняк, О. Шапран, Л. Шевченко та ін.). І це закономірно, оскільки поняття «інновація» охоплює не тільки створення і поширення нововведень, а і характеризує зміни в способі діяльності, стилі мислення педагогів.

Дослідження показало, що не зважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених інноваційній педагогічній діяльності фахівців, означена діяльність педагога професійного навчання як особливий вид професійної діяльності, специфіка якого визначена особливостями професійно-педагогічної освіти та умовами його роботи в закладах П(ПТ)О, досліджена недостатньо.

Мета статті. Метою статті є з'ясувати сучасний стан підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності в освітній теорії.

Виклад основного матеріалу. Для усвідомлення сутності поняття «підготовка» варто звернутися насамперед до довідникових джерел. За тлумачним словником сучасної української мови термін «*підготовка*» трактується «1) як дія, спрямована на забезпечення, здійснення, проведення, виконання чогось, 2) як запас знань, навичок, досвід тощо, набутий у процесі навчання, практичної діяльності [2, с. 767]. С. Гончаренко у «Педагогічному словнику» відзначає, що «професійна підготовка має інтегративний характер і відбувається в процесі всіх основних видів пізнавальної та творчої діяльності тих, хто навчається. Її мета – сприяти формуванню стійких орієнтацій на трудовий спосіб життя, морально-психологічної й певною мірою практичної готовності до праці» [5, с. 382]. Нам імпонує наукова позиція

Т. Танько стосовно того, що «професійна підготовка – це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати» [24, с. 16]. Отже, поняття «підготовка» може виступати у двох значеннях: як діяльність, дія, процес і як результат дій. У контексті дослідження за основу взято визначення поняття «професійна підготовка», що пропонують вчені С. Литвиненко та К. Павелків: «це система змістових й організаційних заходів; професійно-педагогічна підготовка не може бути обмежена лише формуванням знань, умінь, навичок, а й має бути зорієнтована на особистісний розвиток студента; мета та кінцевий результат професійно-педагогічної підготовки є формування готовності студентів до виконання майбутньої професійної діяльності» [14, с. 54–55].

У контексті дослідження нас цікавить підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності. Таким чином, для розуміння змістових та функціональних особливостей інноваційної діяльності педагога необхідно глибше розглянути понятійний апарат інноватики, де найважливішими теоретико-концептуальними орієнтирами виступатимуть поняття «інноваційність», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інновація», «нововведення».

Розвиток сучасної системи вітчизняної освіти неможливий без наявності у педагога такої якості, як інноваційність, яку дослідники І. Коновальчук, Л. Шевченко та ін. розуміють як «певну спроможність суб'єкта інноваційної діяльності до застосування нововведення у тій чи іншій сфері діяльності» [11; 25].

Наступний крок: розкриття сутності поняття «інноваційна діяльність». Спочатку з'ясуємо значення терміну «інновація», який походить від англійського слова *«innovation»*, що складається з двох частин: основи *«novatio»* (лат.) – «новизна, новація, оновлення» та англійського префіксу *«in»* – «в», що означає «введення новинок, новацій, новизни» або словосполучення «нововведення» – процес використання новизни. Погоджуємося з вченими М. Братко та М. Козир, які вважають, що новизна – це «винахід, новий метод, новий порядок тощо; а нововведенням новинка стає з моменту свого розповсюдження. Тому фактично, під інновацією можна розуміти будь-яку прогресивну зміну в техніці, технології, організації, управлінні, суспільному житті» [1, с. 74]. У виробничому контексті інновацію простежують як «новацію, що матеріалізується в новий продукт, пройшовши стадії науково-технічного й інноваційного циклів» [9]. Стосовно педагогічних процесів інновація – це введення нового в цілі, зміст, методи та форми навчання та виховання, в організацію спільної діяльності педагогів та здобувачів освіти. «Інновація – це, у першу чергу, не те, що є новим, а те, що змінює середовище її впровадження. Цей змістовний підхід дає основи для розуміння інновацій в освіті як цілеспрямованих змін щодо її вдосконалення» [15, с. 8].

Аналіз праць учених уможливив диференціювати види педагогічних інновацій, пов'язаних з:

- застосуванням цифрових технологій;
- організацією діяльності в закладі освіти та в процесі навчання;
- вибором методики викладання;
- розвитком особистості здобувачів освіти.

На рисунку 1 показано узагальнену схематичну модель педагогічних інновацій. Найчастіше використовуються інновації, пов'язані з упровадженням в освітній процес цифрових технологій. Невипадково вони в центрі представленої моделі, оскільки тісно пов'язані з рештою трьох видів – організаційними, методичними і особистісно-орієнтованими інноваціями.

У контексті нашого дослідження важливим буде розуміння інновацій як процесу створення та використання нового досвіду, пов'язаного зі змінами в соціокультурному, соціально-педагогічному середовищі. Ми підтримуємо ідеї О. Дубасенюк, яка вважає, що «інноваційний процес – комплексна діяльність зі створення (народження, розроблення), освоєння, використання й поширення нововведень, ... полягає у формуванні й розвитку змісту та організації нового» [8]. Схематично інноваційний процес можна подати так: установка на експериментальний пошук → цілепокладання → аналіз та опис системи → модель майбутнього стану (кінцевого продукту) → виявлення протиріч (порівняння) → створення інноваційного продукту → освоєння → використання (апробації на практиці) → поширення нововведення. Інноваційні процеси дедалі більше впроваджуються у освітнє середовище. Умови розвитку інноваційних процесів у суспільстві вимагають посилення превентивної підготовки науково-педагогічних кадрів, що позначиться на їхній здатності до майбутньої творчої педагогічної діяльності. Процеси модернізації освіти передбачають оновлення навчального матеріалу, удосконалення форм, методів та засобів викладання навчальних дисциплін, застосування нових методів дослідження, аналізу та систематизації знань, формування в студентів єдиної картини світосприйняття. З процесом розвитку педагогічної творчості особистості тісно пов'язані методи активізації творчого мислення, методи та засоби системного аналізу, методи пошуку та прийняття рішень тощо, які відносять до методів інноваційної педагогічної діяльності.

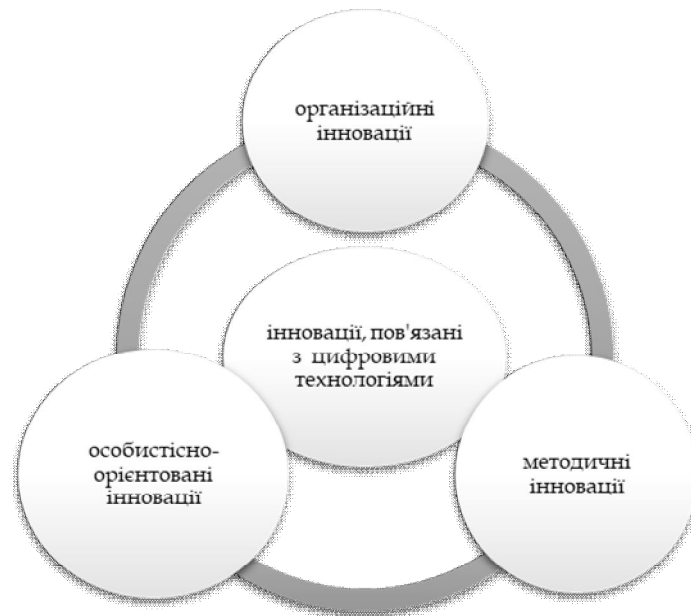

Рис. 1. Схематична модель педагогічних інновацій

Для визначення поняття «інноваційна діяльність» та її основних характеристик ми проаналізували формулювання різних авторів цієї категорії. Аналіз означеної дефініції дав змогу виявити основні характеристики інноваційної діяльності, а саме: інноваційна діяльність – складна системна цілеспрямована діяльність, метою якої є впровадження результатів наукових розробок і досліджень (нові продукти, технології, послуги, форми управління та організації) для підвищення ефективності соціально-економічного розвитку, продуктивності та якості продукції або послуг.

Для уточнення бачення багатогранності інноваційної педагогічної діяльності проведено дослідження підготовки майбутніх педагогів різних спеціальностей. Аналіз наукових доробок вітчизняних і зарубіжних учених дав змогу зробити висновок, що трактування поняття «інноваційна педагогічна діяльність», «інноваційна діяльність педагога» за змістовною інтерпретацією доволі різнопланове, а саме:

– «складний і багатоплановий феномен, що своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на одержання нових знань, технологій, систем» (І. Дичківська [7, с. 248]);

– «різновид педагогічної діяльності, що здійснюється в межах освітнього процесу з метою формування у суб'єктів системи знань, умінь і навичок, що спрямовані на створення оптимальних умов для виховання, навчання, розвитку і саморозвитку особистості та вибору можливостей вільного та творчого самовираження через генерування та втілення інноваційних ідей, оновлення педагогічної теорії та практики, комплексний творчий підхід до розв'язання професійно-педагогічних та техніко-технологічних питань» (Л. Шевченко [25, с. 122]);

– «складне інтегральне новоутворення, сукупність різних за цілями та характером видів робіт, що відповідають основним етапам розвитку інноваційних процесів та спрямовані на створення та внесення майбутнім педагогом змін до власної системи роботи. Інноваційна діяльність є системною, націленою на реалізацію нововведень на основі використання та впровадження нових наукових ідей, знань, підходів або трансформації відомих результатів наукових досліджень та практичних розробок у новий або вдосконалений продукт» (О. Гончарова [6, с. 8]);

– «метадіяльність, що спрямована на зміну особистісних (потреби, мотиви, цілі, ставлення) і технологічних (методи, засоби) структур суб'єктів нововведень» (І. Коновальчук [11, с. 7]);

– «готовність педагога до інноваційної діяльності є важливою професійною якістю..., як багатокомпонентне та багаторівневе явище, має тенденцію до постійного розвитку та вдосконалення» (В. Курок [13, с. 115]);

– «цілеспрямована педагогічна діяльність, що базується на осмисленні (рефлексії) свого власного практичного досвіду за допомогою порівняння та вивчення, зміни і розвитку навчально-виховного процесу з метою досягнення більш високих результатів. Одержання нового знання, якісно іншої педагогічної практики. До основної функції інноваційної діяльності належить зміна компонентів педагогічного процесу:

цілей, змісту освіти, форм, методів, технологій, засобів навчання, система управління» (Н. Проніна [22]).

Інноваційна діяльність педагога є комплексним інтегративним видом педагогічної діяльності, спрямованим на забезпечення інноваційного розвитку та підвищення якості професійної освіти за рахунок розроблення та застосування різноманітних нововведень у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Інакше кажучи, це цілеспрямована діяльність по використанню різноманітних інновацій для підвищення якості професійної підготовки [4]. Інновацією в такому разі виступає процес та результат цілеспрямованих, ефективних змін на основі нововведень, що забезпечує якісне оновлення та розвиток окремих компонентів та цілісної системи професійної педагогічної освіти. При цьому нововведення розуміється як ідея, результат прикладних та фундаментальних досліджень, експериментальних та теоретичних розробок у сфері освіти, виховання, управління, цифрових технологій, що за умови їх впровадження приводить до підвищення ефективності та розвитку системи педагогічної освіти.

Інноваційна діяльність педагога виступає умовою його безперервного особистісного та професійного розвитку і стає головним інструментом якісної зміни системи педагогічної освіти, в основі якої лежить відмова від стереотипів у професії, вихід за рамки механізмів, що діють, знаходження нових оригінальних способів вирішення професійних завдань [4]. Отже, інноваційна діяльність педагога є необхідною умовою високої якості педагогічної освіти, оскільки забезпечує повноцінну реалізацію затребуваних програм педагогічної підготовки, і спрямована на задоволення попиту на якісну педагогічну освіту, забезпечує формування необхідних компетентностей та розвиток особистості здобувачів освіти, сприяє розвитку системи педагогічної освіти.

Ураховуючи наведені вище визначення, у дослідженні під *інноваційною педагогічною діяльністю* розуміємо *цілеспрямований, систематичний, творчий процес планування, розроблення, апробації та впровадження педагогічних інновацій в освітній процес закладу освіти з метою удосконалення освітнього процесу, досягнення якнайвищих результатів, отримання нового знання, а також формування інноваційної педагогічної практики.*

Поділяємо думку О. Огієнко, що в цілому «успішність інноваційної педагогічної діяльності передбачає, що учитель усвідомлює практичну значущість різноманітних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні, а її реалізація потребує не лише володіння знаннями педагогічної інноватики, але й сформованості готовності до даного виду діяльності» [16, с. 156]. Особливе значення в забезпеченні якості освітнього процесу та в професійному самовдосконаленні педагога професійного навчання належить його інноваційній діяльності, що безумовно залежить від його інноваційного потенціалу.

Інноваційний потенціал особистості пов'язують із такими основними параметрами:

- творча здатність генерувати, продукувати нові уявлення та ідеї, а також проектувати та моделювати їх у практичних формах;
- відкритість особистості новому, відмінному від власних уявлень, що базується на толерантності особистості, гнучкості та панорамності мислення;
- культурно-естетична розвиненість та освіченість;
- готовність удосконалювати свою діяльність, наявність внутрішніх засобів та методів, що забезпечують цю готовність;
- розвинена інноваційна свідомість (цінність інноваційної діяльності порівняно з традиційною, інноваційні потреби, мотивація інноваційної поведінки).

У контексті вирішення завдань професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності вчений І. Зязюн стверджував, що «педагогічний заклад освіти повинен сформувати у свого випускника здатність бути суб'єктом п'яти видів діяльності: предметної, педагогічної, інноваційної, колективного самоуправління і саморозвитку. І кожна з них має вирішувати певні типи завдань, а отже, виконувати відповідні дії» [10]. **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 489].

Дослідження інноваційного розвитку професійно-педагогічної освіти на сучасному етапі дозволяє зробити висновок, що існує необхідність переосмислення змістовних та процесуальних характеристик інноваційної діяльності педагога професійного навчання та підготовки до неї в умовах гуманізації, технологізації, цифровізації, інтеграції та інших тенденцій розвитку освіти. Це пов'язано з:

- значним впливом на освітній процес закладів освіти науково-технічного прогресу, інноваційних процесів у виробництві, економіці, соціумі, постійних змін потреб ринку праці;
- інтеграцією професійно-педагогічної освіти, науки, виробництва, соціальної та культурної сфер суспільства;
- розвитком фундаментальних та прикладних досліджень;
- виконанням вимог Болонської угоди та інтернаціоналізацією професійно-педагогічної освіти.

В умовах цифровізації освіти діяльність педагогів професійного навчання зазнає суттєвих змін

завдяки новим вимогам до компетентності, що диктуються цифровими технологіями. Для їхнього оперативного освоєння сучасному викладачеві потрібне практично постійне залучення до безперервної самоосвіти, насамперед у сфері цифровізації освіти. Тут на перший план виступає інноваційна компетентність педагога професійного навчання як метакомпетентність, заснована на гнучкому продуктивному мисленні, креативності, мотивації до професійно-особистісного саморозвитку. Розвиток інноваційної компетентності у педагогів має особливе значення ще й тому, що педагог, який сам не володіє нею, не зможе якісно підготувати своїх студентів до інноваційної професійної діяльності. По суті, на професійно-педагогічній освіті лежить подвійна відповідальність, оскільки від якості підготовки викладачів для системи професійної освіти значною мірою залежить якість підготовки робітничих кадрів і фахівців середньої ланки.

У системі безперервної освіти фахівців поряд з формальною освітою, що здобувається в освітніх організаціях, мають місце також неформальна освіта, яка не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, і може мати як професійну спрямованість, так і загальнокультурне значення, та інформальна освіта – спонтанна, стихійна освіта та самоосвіта поза освітніми організаціями, що здійснюється за рахунок власної активності людини у культурно-освітньому середовищі. Очевидно, що максимально повна реалізація перспектив безперервної освіти можлива у випадку поєднання всіх трьох видів освіти: формальної, неформальної та інформальної. Розглядаючи можливості формальної освіти у контексті розвитку інноваційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, виокремимо дві її основні форми – біпрофесійну (за освітніми ступенями бакалавра та магістра) у системі професійно-педагогічної освіти (у цьому випадку галузевий та педагогічний складники підготовки реалізуються інтегровано) та, так звану, підготовку за двоступінчастою схемою, згідно з якою інженери, технологи, агрономи та інші фахівці, що працюють на педагогічних посадах у системі професійної освіти, здобувають педагогічну освіту (за фактом – другу вищу). У процесі проєктування змісту навчальних дисциплін, орієнтованих на формування інноваційної компетентності здобувачів освіти, важливо враховувати специфічні особливості їх контингенту, зокрема більшою мірою залучати студентів – майбутніх педагогів до творчої навчально-професійної діяльності із застосуванням сучасних цифрових технологій [3] та задіяти багатий практичний досвід здобувачів освіти, що уже працюють на посадах викладачів. В обох цих випадках важливе завдання полягає в тому, щоб закласти підґрунтя інноваційної компетентності, спрямувати вектор подальшого професійно-особистісного саморозвитку педагогів – як теперішніх, так і майбутніх, зокрема і за допомогою неформальної та інформальної освіти.

Ураховуючи сучасні умови та тенденції розвитку професійної освіти в стрімко мінливому інформаційному суспільстві, вважаємо цілком виправданим розглядати формування інноваційної компетентності педагога як системотвірного чинника його безперервної освіти. Причому цифровізація суспільства накладає свій відбиток на зміст інноваційної компетентності педагога, у якій істотна роль приділяється засвоєнню сучасних цифрових технологій та їх творчому застосуванню в освітньому процесі. Так, у професійному стандарті «Педагог професійного навчання» при описі основних трудових функцій зазначається, що педагог має вміти застосовувати сучасні технічні засоби навчання та освітні технології; знати електронні освітні та інформаційні ресурси, необхідні для організації навчальної (навчально-професійної), дослідницької, проєктної та іншої діяльності здобувачів освіти [18]. У зв'язку із цим у зміст сучасних освітньо-професійних програм підготовки майбутніх педагогів професійного навчання повинні бути включені питання застосування цифрових технологій в освітньому процесі, розробки електронних освітніх ресурсів, організації педагогічної взаємодії зі студентами в інтернет-середовищі тощо. Загалом для оптимізації процесу формування інноваційної компетентності педагога необхідне створення та функціонування в освітній організації інноваційного освітнього середовища на основі принципів мобільності, інформатизації, динамічності та безперервності.

Необхідні суттєві характеристики інноваційної педагогічної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання можна відобразити схематично у взаємозв'язку (рис. 2).

Суб'єкти, потреби і мотиви, мета, предмет, спосіб, методи, засоби, результат є основними складниками діяльності. Для успішного здійснення інноваційної педагогічної діяльності майбутніми педагогами професійного навчання важливе значення має усвідомлення ними усіх діяльнісних аспектів професійної підготовки. Реалізаторами інновацій у цьому процесі виступають саме студенти як суб'єкти інноваційної діяльності, а інноваційна діяльність, на відміну від стабільних процесів, характеризується високим рівнем невизначеності динаміки всіх чинників, що зумовлюють її результати. Однак прогностичний потенціал професійного навчання дає змогу передбачити латентні ризики та труднощі, виявити і знизити можливі негативні відхилення від заданих параметрів із урахуванням готовності майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної педагогічної діяльності.

Рис. 2. Структура підготовки до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання

Формування та забезпечення розвитку національної інноваційної системи передбачає акцент на розвиток інноваційних технологій та високотехнологічних виробництв, який має в основі професійну освіту як джерело та засіб їх поповнення кваліфікованими професійними кадрами. Отже, потрібні зміни наявної системи підготовки робітників та фахівців середньої ланки, найважливішим складником якої є її забезпеченість висококваліфікованими педагогами професійного навчання. З цієї точки зору досліджувана нами проблема розроблення теоретико-методичних основ підготовки педагога професійного навчання нового типу для роботи в умовах інноваційних процесів як фахівця з навчання робітничих кадрів для реалізації інноваційних виробничих технологій є актуальною соціальною, науковою та практичною проблемою, зумовленою тим, що процеси широкого впровадження інноваційних технологій у різні галузі виробництва гальмуються проблемою кадрової забезпеченості. Причому ця потреба в кадрах визначається не так фактичною кількісною нестачею робітників і керівних кадрів, скільки відсутністю фахівців, які мають необхідну професійну компетентність, спрямовану на усвідомлення потреби, впровадження та випробування інноваційних процесів у виробництві [20].

Одним із визначальних шляхів вирішення означеної соціально-економічної проблеми є перехід до превентивної підготовки професійно-педагогічних кадрів, спроможних до інноваційної освітньої діяльності, що забезпечить якісну підготовку робітничих кадрів для галузей економіки країни. Реалізація зазначеного напрямку вирішення проблеми кадрової забезпеченості інноваційних виробничих процесів виявляє низку суперечностей у науково-методологічному забезпеченні системи професійно-педагогічної освіти, яка готує майбутніх педагогів професійного навчання: традиційна система підготовки педагогів професійного навчання забезпечує їх здатністю до професійної діяльності, що передбачає підготовку робітничих кадрів для усталених умов виробництва, що входить у суперечність з сутністю інноваційних виробничих процесів, що безперервно змінюється; необхідності використання компетентнісного підходу до підготовки педагогів професійного навчання, що забезпечує діяльнісний характер навчання та формує в них інноваційну компетентність.

Висновки. Отже, соціальна значущість заявленої проблеми визначається залежністю розвитку суспільства та економіки від успішності підготовки педагогів професійного навчання, професійна діяльність яких значною мірою впливає на якість кадрового складу персоналу, що визначає ефективність будь-якого виробництва. Цим і зумовлена необхідність докорінної модернізації освітнього процесу підготовки означених майбутніх фахівців, зокрема потреба формування у них інноваційної компетентності.

Перспективи подальших наукових розвідок означеного дослідження вбачаємо у з'ясуванні особливостей підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної професійної діяльності в освітній практиці, а також вивченні зарубіжного досвіду такої підготовки.

Список використаної літератури

1. Братко М. В., Козир М. В. Педагогічна інноватика: навчально-методичний посібник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 272 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Венцева Н. О., Карапетрова О.В. Інноваційна компетентність як складова професійної діяльності сучасного педагога. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2022. № 1 (23). С. 109–115.
4. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2006. 563 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид. доп. і випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
6. Гончарова О. А. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 20 с.
7. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
8. Дубасенюк О. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : збірник науково-методичних праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
9. Заїка С. О., Грідін О. В. Генезис дефініції інновація. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка.* 2016. Випуск 2 (48). С. 24–30.
10. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
11. Коновальчук І. І. Теорія і технологія реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 464 с.
12. Кремень В., Луговий В., Саух П. Освіта і наука – основа інноваційного людського розвитку: пропозиції НАПН України до Стратегії людського розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України.* 2020. Т. 2. № 2. С. 1–5. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3> (дата звернення: 02.11.2023).
13. Курок В. П. Теоретичні та методичні засади розвитку інноваційної культури майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти у процесі магістерської підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2020. № 2 (96). С. 111–121.
14. Литвиненко С. А., Павелків К. М. Сучасні організаційні форми професійно-педагогічної підготовки. *Сучасна вища освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Одеса, 2010. С. 54–55.
15. Марущенко О. А. Становлення інноваційної освіти в Україні: автореф. дис. ... канд. соціолог. наук : 22.00.04. Харків, 2004. 18 с.
16. Огієнко О. І. Теоретичні засади інноваційної педагогічної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2015. № 1 (44). С. 154–162.
17. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII (станом на 1 вересня 2021 р.) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 01.11.2023).
18. Про затвердження професійного стандарту «Педагог професійного навчання». Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Наказ від 20 червня 2020 року № 1182. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME200568>.
19. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV, редакція від 13.12.2022 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T020040?an=18>.
20. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України : Постанова Верхов. Ради України від 13.07.1999 №916-XIV // Офіц. вісн. України. 1999. № 29. Ст. 1465.
21. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII (станом на 8 серпня 2021 р.) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.11.2023).
22. Проніна Н. А. Готовність майбутнього педагога до інноваційної діяльності. URL: [http://nf-innovate.com/content/files/sn/sn6\(28\)-16/5\(27\)-16/cn4\(26\)-16/cn3\(25\)-16/cn2\(24\)-16/cn1\(23\)-16/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf](http://nf-innovate.com/content/files/sn/sn6(28)-16/5(27)-16/cn4(26)-16/cn3(25)-16/cn2(24)-16/cn1(23)-16/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf) (дата звернення: 05.02.2024).
23. Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу : монографія / О. А. Тітова, П. Г. Лузан, Т. М. Пашенко, І. А. Мося, А. В. Остапенко, О. Ю. Ямковий / за наук. ред. О. А. Тітової. Київ : ІПО НАПН України, 2023. 272 с.
24. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Харків, 2004. 41 с.
25. Шевченко Л. С. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2019. 557 с.

CURRENT STATE OF TRAINING OF FUTURE TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING FOR INNOVATIVE PEDAGOGICAL ACTIVITIES IN EDUCATIONAL THEORY

Kurok Vira

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Technological and Professional Education Chair
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Korotych Anatolii

Graduate Student of the Department of Technological and Professional Education,
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *At the stage of development of pedagogical science and requests of users of the professional education system, there is a need to introduce innovations based on the implementation of the principles of the competence approach. The innovative activity of a teacher of professional training as a special type of professional activity, the specificity of which is determined by the features of professional and pedagogical education, has not been sufficiently researched.*

Purpose. *The purpose of the article is to find out the current state of preparation of future teachers of professional education for innovative pedagogical activity in educational theory.*

Methods. *The following general scientific methods were used to find out the current state of preparation of future teachers of professional education for innovative pedagogical activities: analysis of literary sources and legislative acts, synthesis, comparison, induction, deduction, generalization.*

Results. *The analysis of the views of scientists on the interpretation of the concepts «innovation», «innovativeness», «innovative activity», «innovative pedagogical activity» was carried out. Based on the theoretical analysis of the works of scientists, the types of pedagogical innovations related to: the use of digital technologies are differentiated; organization of activities in the educational institution and in the learning process; choice of teaching method; personality development of education seekers, and a generalized schematic model of pedagogical innovations is presented. The actual interpretation of the definition of «innovative pedagogical activity» is presented and the structure of the training of future teachers of professional education for this activity is defined.*

Originality. *The study defines the concept of «innovative pedagogical activity» as a purposeful, systematic, creative process of planning, developing, approving and introducing pedagogical innovations into the educational process of an educational institution with the aim of improving it, achieving the highest possible results, obtaining new knowledge, as well as forming innovative pedagogical practice. The structure of training future teachers of vocational training for the specified activity is outlined.*

Conclusion. *The social significance of the stated problem is determined by the dependence of the development of society and the economy on the success of the training of vocational teachers, whose professional activity has a significant impact on the quality of personnel, which determines the efficiency of any production. This is the reason for the need for radical modernization of the educational process of training certain future specialists, in particular, the need to develop innovative competence in them.*

Key words: *preparation, professional and pedagogical education, teachers of vocational training, innovation, innovative pedagogical activity, innovative competence, digitalization of education.*

References

1. Bratko, M. V., Kozyr, M. V. (2021). *Pedahohichna innovatyka: navchalno-metodychnyi posibnyk [Pedagogical innovations: educational and methodological manual]*. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. (2005). Kyiv: Irpin: VTF «Perun». [in Ukrainian].
3. Vientseva, N. O., Karapetrova, O.V. (2022). Innovatsiina kompetentnist yak skladova profesiinoi diialnosti suchasnoho pedahoha [Innovative competence as a component of the professional activity of a modern teacher]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia – Bulletin of the Alfred Nobel University*, 1 (23), 109-115. [in Ukrainian].
4. Havrysh, I. V. (2006). Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti [Theoretical and methodological bases of formation of readiness of future teachers for innovative professional activity]. Kharkiv. [in Ukrainian].
5. Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]*. Rivne: Volynski oberehy. [in Ukrainian].
6. Honcharova, O. A. (2008). *Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnoho vchytelia inozemnoi movy do innovatsiinoi diialnosti [Pedagogical conditions for training a future foreign language teacher for innovative activities]* Kyiv. [in Ukrainian].
7. Dychkivska, I. M. (2012). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]*. Kyiv: Akademydav. [in Ukrainian].

8. Dubaseniuk, O. (2014). Innovatsii v suchasni osviti [Innovations in modern education]. Zhytomyr, 12–28. [in Ukrainian].
9. Zaika, S. O., Hridin, O. V. (2016). Henezys definitsii innovatsiia [The genesis of the definition of innovation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, 2 (48), 24–30. [in Ukrainian].
10. Ziaziun, I. A. (2008). *Filosofia pedahohichnoi dii [Philosophy of pedagogical action]: monohrafiia*. Cherkasy: Vyd. vid. ChNU imeni Bohdana Khmelnytskoho. [in Ukrainian].
11. Konovalchuk I. I. (2014) Teoriia i tekhnolohiia realizatsii innovatsii u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Theory and technology of implementing innovations in general educational institutions]. Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian].
12. Kremen, V., Luhovyi, V., Saukh, P. (2020). Osvita i nauka – osnova innovatsiinoho liudskoho rozvytku: propozyitsii NAPN Ukrainy do Stratchii liudskoho rozvytku [Education and science are the basis of innovative human development: proposals of the National Academy of Sciences of Ukraine to the Strategy of Human Development]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 2, 1–5. [in Ukrainian].
13. Kurok, V. P. (2020). Teoretychni ta metodychni zasady rozvytku innovatsiinoi kultury maibutnoho kerivnyka zakladu zahalnoi serednoi osvity u protsesi mahisterskoi pidhotovky [Theoretical and methodological principles of the development of the innovative culture of the future head of the institution of general secondary education in the process of master's training]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii -Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2 (96), 111–121. [in Ukrainian].
14. Lytvynenko, S. A., Pavelkiv, K. M. (2010). Suchasni orhanizatsiini formy profesiino-pedahohichnoi pidhotovky [Modern organizational forms of professional and pedagogical training]. Odesa, 54–55. [in Ukrainian].
15. Marushchenko, O. A. (2004). Stanovlennia innovatsiinoi osvity v Ukraini [Formation of innovative education in Ukraine]. Kharkiv. [in Ukrainian].
16. Ohienko, O. I. (2015). Teoretychni zasady innovatsiinoi pedahohichnoi osvity [Theoretical foundations of innovative pedagogical education]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1 (44), 154–162. [in Ukrainian].
17. Pro vyshchu osvitu Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2014 r. № 1556-VII (stanom na 1 veresnia 2021 r.) [About higher education: Law of Ukraine of 1 July 2014 No. 1556-VII (as of 1 September 2021)]. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. [in Ukrainian].
18. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu «Pedahoh profesiinoho navchannia» Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. Nakaz vid 20 chervnia 2020 roku N 1182. [On the approval of the professional standard «Teacher of vocational training». Order of 20 June 2020 N 1182]. (2020). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME200568>. [in Ukrainian].
19. Pro innovatsiinu diialnist Zakon Ukrainy vid 04.07.2002 № 40-IV [[About innovative activity Law of Ukraine of 04.07.2002 No. 40-IV]. (2022). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T020040?an=18>. [in Ukrainian].
20. Pro Kontseptsiiu naukovu-tekhnolohichnoho ta innovatsiinoho rozvytku Ukrainy: Postanova Verkhov. Rady Ukrainy vid 13.07.1999 №916-XIV 1999. 29 [[About the Concept of scientific, technological and innovative development of Ukraine: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of 13.07.1999 No. 916-XIV]. (1999). [in Ukrainian].
21. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII (stanom na 8 serpnia 2021 r.) [About education: Law of Ukraine dated 5 September 2017 No. 2145-VIII (as of 8 August 2021)]. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text/> [in Ukrainian].
22. Pronina, N. A. Hotovnist maibutnoho pedahoha do innovatsiinoi diialnosti [Readiness of the future teacher for innovative activities]. URL: [http://nf-innovate.com/content/files/sn/sn6\(28\)-16/5\(27\)-16/cn4\(26\)-16/cn3\(25\)-16/cn2\(24\)-16/cn1\(23\)-16/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf](http://nf-innovate.com/content/files/sn/sn6(28)-16/5(27)-16/cn4(26)-16/cn3(25)-16/cn2(24)-16/cn1(23)-16/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf). [in Ukrainian].
23. Luzan, P. H., Pashchenko, T. M., Mosia, I. A., Ostapenko, A. V., Yamkovyi, O. Yu. (2023). *Systema rozvytku profesiinoi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv fakhovykh koledzhiv v umovakh pandemii, voiennoho ta povoiennoho chasu [System of development of professional competence of teaching staff of vocational colleges in conditions of pandemic, war and post-war times]: monohrafiia*. Kyiv: IPO NAPN Ukrainy, [in Ukrainian].
24. Tanko, T.P. (2004). Teoriia ta praktyka muzychno-pedahohichnoi pidhotovky maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh zakladiv u pedahohichnykh universytetakh [Theory and practice of musical and pedagogical training of future preschool teachers in pedagogical universities]. KhDPU im. H. S. Skovorody. [in Ukrainian].
25. Shevchenko, L. S. (2019). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnykh uchyteliv tekhnolohii do innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti [Theoretical and methodological principles of training future technology teachers for innovative pedagogical activities]. *Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho – Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University*. Vinnytsia. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 25.04.2024 р.